

VÄLISVAATLUS

Otsaseinte kavandid.
Fototöötlus: Võru Linnaleht

VÕRU LUTT

GREGOR TAUL, EKA galerii juhataja/kuraator

15. jaanuaril 2013 postitas Võru Linnavalitsus (VLV) oma Facebooki lehele järgmise info koos illustreeriva fotoga:

„Seoses veetorni valgustamisega tekkinud diskussiooniga, et paljudel kortermajadel puudub ilus väljanägemine, pakub Võru linn kõigile majaoomanikele ja korteriühistutele, kes on nõus oma maja ära soojustama, võimalust saada oma maja fassaadile Võru oma kunstniku Navitrolla (www.navitrolla.ee) joonistused. Piltide eesmärk on mitmekesistada linnapilti ja lisada omapära. Linn pakub majadele Navitrolla joonistusi tasuta, ainukeseks tingimuseks seatakse majade soojustamine, et hiljem tehtud tööd mitte ära rikkuda. Kui maja on soojustatud, palume pöörduda linnavalitsuse poole, et leppida kokku, millist pilti tahetakse ja kuna maalimisega alustatakse. Huvilised saavad ise valida, millist joonistust nad oma majale tahavad. Antud pildile on lisatud vaid mõned mõtted, ülejäänud piltidega saab tutvuda Navitrolla Facebooki lehel.“

1. www.facebook.com/pages/Navitrolla/290172384374085

Teade levis kulutulena ning 2. veebruari seisuga meeldis see 3061 kasutajale, 1338 olid seda jaganud oma seinal ning 191 olid lisanud pooldava kommentaari.

Ilmetute seinte piltidega katmine on klassikaline pseudolahendus, mille abil juhtida tähelepanu eemale milleltki olulisemalt. See on nagu tapeedi paikamine postkaartidega või jonnivale lapsele luti andmine. Lutt halvab lapse loomingulise impulsi, vaigistab uudishimu ja väldib arengut, kuna võtab väikeselt inimeselt stiimuli erisuguste olukordadega iseseisvalt hakkama saada. Kahest isesuunalisest võitlevast jõust – loovast instinktist ja omamäärõõmu ihast – asetab lutt rõhu teisele. Võrulased ei tohiks Navitrolla-nimelise lutiga nõustuda, pooliku lahenduse asemel tuleks üheskoos tööle näkku vaadata ja sõnastada laiem probleem, millega silmitsi seistakse. Küsimus pole mõnes koledas fassaadis, vaid sotsialismipärandi käitlemises: mida teha massilise sõjajärgse riiklikult ehitatud elamufondiga?

See ei ole põletav küsimus mitte ainult Eestis, vaid ka mujal Ida- ning Lääne-Euroopas. Viimastel on olukord kuigi palju lihtsam, kuna toonaste riiklike sotsiaaldemokraatlike otsuste eest vastutavad tänased valitsused. Ida-Euroopas on paneelmajade ehitajad kadunud, uued valitsused, eriti näitlikult Eestis, ei pea elamuehitust oma tegevusvaldkonnaks. Vastutus lasub omanikel ja korteriühistutel ning soovi korral ka omavalitsustel.

VÄLISVAATLUS

Küsimusele on pakutud põhjalike analüüside näol erinevaid lokaalseid lahendusi. Inspireerivaks näiteks on Rakvere Seminari tänava² lineaarpargi maastikuarhitektuurne lahendus (b210, NU arhitektuur, Karisma), mille puhul üks kesklinna kuivetu, paneelmajade vahel hingitsev tänav kujundatakse ümber inimkeskseks pargimõõtu linnaruumiks. Asjakohaseks näiteks on ka fantastiline väikelinn Cēsis, kuhu kogunevad suviti sealseid ruumilisi vajakajäämisi ajutiste installatsioonide, visiooniprojektide, töögruppide jms näol lahendama Läti ja muu maailma urbanistid. Ehk sobiks selline algatus ka Võru linna? Paneellinnade tulevikuga tegeleb ka septembri alguses toimuv Tallinna arhitektuuri biennaal³, mille põhiteemaks on just nimelt sotsialismi taaskäitlemine („*Recycling Socialism*”).

2. www.b210.ee/rakvere-seminari-tanava-lineaarpark/

3. www.tab.ee

Võru juhtum on iseenesest läbinähtav ja igavgi: alanud on kohalike omavalituste valimise aasta, kodanikele lubatakse erinevaid tasuta lõunaid, kusagil tegutseb müügiosav kunstnik, kusagil on ametnikud, kes oskavad olukorrast natuke veel „lisaväärtust” välja kruttida jne. Vaevalt et Võru inimesed „valimisskeemi” ise läbi ei näri ning populaarse kunstniku fännamist ei saa neile ka ette heita, kuid ohutuli peaks süttima vähemalt linna peaarhitekti Ülevi Eljandi peas, kelle võimuses on teistele ametnikele öelda, et kui suvalistel firmapidudel võib boss oma töötajaid pildikestega premeerida, siis maakonnakeskuse (mis on nii geograafiliselt kui logistiliselt piirilinn) valitsejate kohustused oma elanike ees on sootuks kõrgemad.

Õigupoolest on hiigelmaal juba kliimatilistest tingimustest tulenevalt siinmail põhimõtteliselt halb idee. Maal püsib värskena mõned aastad ja hakkab seejärel üha kiirenevas tempos tuhmuma. Eriti kärmelt kannataksid Navitrollale omased kontrastsed värvid. Mida võtaks VLV kaduvate teostega ette viie aasta pärast? Kas need värvitakse siis üle? Kas tulevad uued maalid? Kas see oleks siis taas tasuta töö? Need on kõik tehnilised agad. Teine, veel olulisem aga puudutab linnaruumi ja monumentaalmaalikunsti esteetilisi küsimusi. Esiteks on kunstiliselt küündimatu arusaam, et 100 x 50 cm õlimaali võib soovi korral lihtsalt 30 korda suurendada, seinale kanda ja ongi kogu lugu. Ei ole. Monumentaalmaal on kohaspetsiifiline žanr, mille puhul toimivad väljavalitud seinal konkreetset esteetilised otsused (aines, tehnika, motiiv, üldistusaste jms). Suhtumine, mille järgi õigustab Võru paneelmajade Navitrolla piltidega ülemaalimist ainuüksi kunstniku sünnikoht, ei erine oma olemuselt ükskõiksusest, mille najal nõukogude võim kuuendiku maakerast standardiseeritud paneelelamutega kattis. Irooniline küll, kuid VLV taaskehtestab paneellinlust.

Navitrollalt imidži laenamise asemel võiks väikelinn oma ajaloole tuginedes millegi sootuks viljakamaga välja tulla. Sobiv pinnas on ju olemas: sealkandis tegutsevad mitmed tugevad tööstusettevõtted, linnas toimivad aktiivselt kultuuriasutused, nagu linnagalerii, linnateater, kino ja hea programmiga Võru Kannel. Olukorras, kus paneelmajade integreerimisel ülejäänud linnakoosse kasutatakse poolikuid lahendusi, võiks ehk kasutada seinamaalide rahastamiseks planeeritud raha mõne pakilisema probleemiga tegelemiseks. Kui palju on Võrus koduta inimesi? Loeks nad kahel käel kokku, muretseks ulualused ja tooks nad tööturule tagasi? Kui palju on allpool vaesuspiiri elavaid peresid? Kuidas neid aidata? Kas liikumispuudega võrulased pääsevad vajalike institutsioonideni?

Kui aga tõesti projektiga jätkata, võiks kaaluda mõnda järgnevatest variantidest: a) konsulteerida Tartu Linnavalitsuse arhitektuuri ja ehituse osakonnaga (Annelinnas on viljeletud viimasel ajal maitsekat supergraafikat, nt Anne

VÄLISVAATLUS

tn 55 paneelmaja seina ilustamisel on kasutatud illustratsioone Jaan Vahtra ja Ado Vabbe – kunstnike, kes olid popid Annelinna rajamise ajal – kujundatud raamatutest; Kaunase pst 19 otsaseina supergraafika viitab tabavalt kõrvalolevale vaheseinale); b) korraldada iga soojustatud otsaseina kunstilise lahenduse leidmiseks avalik konkurss, sealjuures aitaksid kulusid kokku hoida kutsetega konkursid, millest võiksid osa võtta Võrumaalt pärit kunstnikud, nagu Albert Gulk, Leonhard Lapin, Anna Hints, Marja-Liisa Plats, Andrus Raag, Kristina Viin või Peeter Laurits, kes on üks väheseid, kes on Võrus monumentaalsemat kunsti viljelenud – Kagukeskuses asub tema 100-ruutmeetrise pinnalaotusega fotopannoo „Lõunõhumogumaa”.

Lõpetuseks – mis üldse on maja? Ennekõike on see koht, kus kogunevad ning leiavad varjualust inimesed ja ideed. Majas realiseerub ühiskondlikkus kui selline. Korterealamud on eriti näitlikult paigad, mis on loodud ühiskonna huve ja ideaale silmas pidades. Ma kaldun arvama, et inimeste ja ideede omavahelisi läbikäimisi on teataval määral võimalik kureerida ja parendada – selleks on vaja intensiivselt maja sisse vaadata, leida ja kaardistada probleemid ning luua tegevusplaani parema olukorra saavutamiseks. Seinte värvimisega tegelemine tähendab elanike jaoks majast lahkumist. Maja postkaardistamise (justkui ärasaatmise) asemel tuleks mõelda sellele, kuidas muuta ühe kogukonna elamu ühiskondlikumaks, jagatumaks. Lahendus võib peituda nii katuseaias, majaäärse peenramaas, pööningule ehitatud ühises saunas, klubiruumis või milleski kolmandas. Igal juhul, head Võru inimesed, loobuge linnavalitsuse plaanist ja pange alus ülelinnalistele mõttetalgutele teemal „mis on maja ja milline see peaks olema”.

ARTIKKEL ILMUB
KOOSTÖÖS MÜRILEHEGA
www.muurileht.ee

U KOMMENTAAR:

Gregor Tauli tekst ilmus veebruaris 2013. Juulis 2013 võib tõdeda, et meediakajastuste põhjal reageerisid korteriühistud Võru linna ettepanekule jahedalt⁴ ning pidasid seda lausa raha raiskamiseks⁵. Arved Breidaks Võru linnavalitsusest rääkis U-le, et antud idee on hetkel hoovõtu staadiumis. Neli korterealamut on avaldanud soovi saada oma seintele Navitrolla motive. Loodetakse, et lähima kahe nädala jooksul saavad maalimistööd alata. Kindel on Breidaksi sõnul see, et Võru linna päevadeks, mis toimuvad 17.–20. augustini, saavad kõik huvilised tulemust oma silmaga näha. Protsessist saab rohkem lugeda Navitrolla ja Võru linnapea Jüri Kaveri intervjuust.⁶

4. www.vorumaateataja.ee/index.php/ee/arhiiv/60-udised/6900-voru-uhistuid-jatavad-navitrolla-seinapidid-kulmaks

5. www.vorumaateataja.ee/index.php/ee/kuulutused/63-viimased-udised/6430-korteriuhistud-peavad-navitrolla-algatust-raharaiskamiseks

6. www.eestielu.delfi.ee/article.php?id=66029876